

1 TIMOTEO

Ompö Kighöni chomi kiyetu

Amtaghata Sirimnyonto pöropchö

Ghömicho omtoghi pöropchö

TIMOTEYO NYO TAGH OMPÖ KIGHÖNĪ CHOMI KĪGHETU ~ KINETUTYO TAGH

A. Kitoröt

- Timoteyo kī mīrön nyo kinet Paulö akuwetī ompö kighanat. Kīle Naran, kiwestotoy nko Paulö atomi löti kiliki konetin nyo ghanate nyo pö ngölyon akilikī pöghisyeghin nyo ghanat ompö aচেয় nko Paulö.
- Pukunechay tagh lee sömök kakinet kegh, kī kikirchī Paulö Kanisen. Kikikirchī nyu palalyantanete Timoteyo, wölo nyu ng'ölyonto Töröröt kutany Kanisa.

“Kakirwan ante Paulö kiyoktoghinto Töröröt Ghetintenyö nko Kristo Yeso nyo le kikönötenyo. Ompö Timoteo werinyan nyoman ompö ara kighanat: nya kikoninyi Papo Töröröt nko Kristo Yeso Echotyontenyö, pöropchö nko kisyönöt nko kalya.” 1 Timoteyo 1:1-2

- Mwaghata Paulö nyi kikir kegh lö kiyoktoghinto Yeso Kristo kī söwintön nyopö töngönchiin ompö owesyö nko pöropcho Töröröt.
- Kiwaghak Töröröt chii nyo kireyöy kighönī akikörchī adipo akuchop kong. (Ighisyewut 9:1:1-2), wölo yenyu ompö pöropcho nko kisyönöto Töröröt, kikipi nyinte kwit pöroyin ompö möng'enyi nyo kiliki kiyoktoghinto Yeso Kristo.
- Topöne ompö körowonto 1, lö kuröy Paulö Töröröt sörunintenyö; ompö wölo king'wina tatate lapay nyopö sörunöt Töröröt papyo.
- Kinap Töröröt kisörwecha akumuchtewech kemöngö nko nyinte wönö lee yim, ate kitoma kwich ng'winy. Epeso 1:3-4.
- Otini kitita pöroyin pö Töröröt kisörwech, kiyonī werinyi kīma ompö parakuncha. (Yoana 3:16-17).
- Nyu ripöy, kukir Paulö lö Yeso kī “kikönötenyo”

- Kikönötenyo Yeso ompöwölo kuweri acheytanyi nyo kiwanya kimurtewon, nyo kikisörunenecha kirwoko/ ghaktagh pa ng'oki, kesörunenecha owesyo ng'oki,, akesörwecha kenyorunö söpoon pö kokay ompö yim. Akelowituno mitoghpö ng'oki.
- Kiyomisi Yeso lö mïlo napo asiis akong'a kumitech (Yoana 14:1-3).
- Otini kimi kewetu ompö kighanat pörwecha mikulögh nyo Tiliil chomnyencha kutany Kristo nyole kikönötencha **(Yoana 15:26; Yoana 16:13-14)**
- Ompö köröwonto 2 kuröy Paulö Timoteyo lö, “werinyan kegh ompö kighanat,” mucho ompöwölo kimit Timoteyo kunkiti Kristo akunet nyinte kiliki kinetin.

B. Kiruröto Paulö kutany Timoteyo

“Omökan töponenyi Epeso le wölanye kyosomtini, atanya kyowetan otöngöy Makedonia, ate taghena piich walaka cho mü wöloni menet kinetut pö putintön.”

1 Timoteyo 1:3

- Otini kimitoni Paulö Epeso kimi Timoteyo nko nyinte.
- Ompö lötöny, kumit echotyön Paulö kutany makedonia akipisiyi Timoteyo Epeso kunet man akurur piich walak kunet kinetut pö man chini kinetöy Paulö nko Timoteyo.
- Otini kipökochi Timoteyo Epeso, kikirchi Paulö nyinte palalyantani kile kinonchin nyopö kinetut chay kinetöy atamanyil kunet akukoghta kirurutkö walak.

“Omökan töponenyi Epeso le wölanye kyosomtini, atanya kyowetan otöngöy Makedonia, ate taghena pich walaka cho mi wöloni menet kinetut pö putintön. Mwochinö chane kuchal ngalechay pö tyankoy nko kinanat nyo pö kukötin cho chang cho kikuwer cho ipu kimölöto kegh amengörökönye pich

ngalechoni kenagh tötut pö Töröröt cho kinkitu ompö ara kighanat.” 1 Timoteyo 1:3-4

- Kimi koneti walaka ompö Kanisa Epeso kunyoröy pöroyin kunetöy tyankoy nko lökoyo köny chopö pipö Yaudin.
- Tyankoyichetechi nko lököy ki kikonu kimölöt ompö kighöni amechichimönye kighanata piich ompö kuporchihane pöropcho Töröröt, akimenetnye, chane kipestegha mikulögh.
- Nana lö ompö kitapu ighisyewut kichil Paulö poyi Epeso lö pkonöy koneti putintön; akipka nyoman (***Ighisyewut 20:28-30***).
- Kiyinö kigha ompö Epeso ki körkeyin nyo wow nyo pö kigh nyo kigha ompö Kanisa otini kipestegha kighöni owesyo poor. Kipotyeghō chane man akughan kinetuut pö putintön.
- Mii kwichisyo ng’alechete ompö Kanisa asete otona pestegho kighöni owesyo poor.
- Kile wölo kiwetü Töröröt Timoteyo takikaman man ompö Epeso, kimichini tikwil ketopönö Töröröt nyo kung’eti piich ompö Kanisenicho kirip porpö Kristo ompö kinetutpö putintön (***2Petöro 2:1-3***)

“Kokoninyi kiyomisötoni, werinyu Timoteo, kirip kegh nko ngala werkoynön cho kikimwa kutöngunyi. Pöghisyeghenö ngalechoni le kari lik, atemuka poryenö poryot nyo karam. Ripö kighanatengu ompö choghün nyo karam. Mi pikö walaka cho möterchinicha choghüntangwa, söromunyi kunyar kighanatengwa. Pich cho lenye choni ki ompö Umenayo nko Aleksanda. Kyonkoghchan pichoni le odeny Onyöt tökipköchi chane lö, memwoghönye chi Töröröt.” 1Timoteyo 1:18-20

- Ompö köröwonto 19, poru Paulö lö nkit Timoteyo mantanoni akiting’ owesyo kisöwi man nko putintön.

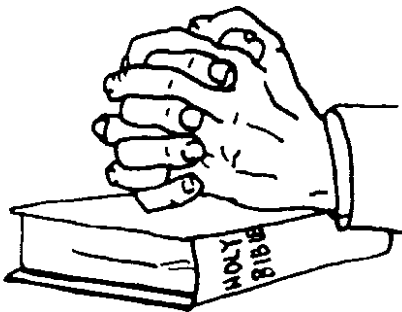

- Pö komönut kenkitunö lö kiyokta/kiyonta Paulö Timoteyo kiwö lik akwip kighanat nko pköchiin nyo satate lee karin cho pö lökononi.
- Inan lö kighanat nko pköchiin nyo satate ki tighoy kegh kwodeny.
- Otini nküt pkochintöncha lö kichi lelat kiping'wisitu kighanatencha.
- Wölo nyu kighanat ompö kisönpö Kristo kikonecha pköchiin nyo satate.
- Mwochini Paulö Timoteyo kikaman nyo tagh kighanat nko pköchiin nyo satate, ompöwölo chang cho kakipestegha tiwin akuwur pköchintöng'wa nyo satate.
- Nyete nyu ropöwonte nyo pö kepestegha owesyo poor. Ompö owesyo poor mokimukechanye kenkitunö man ompö ghöghityö kilenyona kimukecha kelitö kinetut pö putintön kipuryö kinkitöt.
- Ompö köröwonto 20, poröy Paulö mirön odeny lee Körkeyin chopö chane cho kakimüt kilüt kinetut pö putintön.
- Ompöwölo mii chane ompö owesyo poor, kimakumicha pichi tökisöwi man, kichunyeghō nyu pköchintöng'wa nko kinetutkokwa man.
- Otinö lee söröm keyona achane ghömichö ompö Kanisa akekoghchi chane, onyöt atökwipchi chane kikusöt ompö söponwekwa, tökitenö kisöwi lö kimi kepestegho poor, akipkonchi Töröröt ompö pöropchenyi.
- Karkegh nyete nko nyay mii **1Korinto 5:1-5**
- Otini möng'syo kighöni ompö ng'oki, akitagh kiwöghökisyeghō ortinekwa cho ghach, tōni Töröröt Kanisa owesyo kukoghchi chane onyöt atamanyil kechop chane kong' tökinyöponchi Töröröt.

Timoteyo nyo tagh ompö kighöni chomi kighetu ~ kinetutyö odeny

A. kakichichim kesagh lasiny

Kikirwan ante Paulö kiyoktoghinto Kristo Yeso kile wölini kimakta Töröröt Ghetintenyö nko Kristo Yeso nyo le kikönötenyo. Ompö Timoteo werinyan nyoman ompö ara kighanat: nya kikoninyi Papö Töröröt nko Kristo Yeso Echotyontenyö, pöropchö nko kisonöt nko kalya. Omökan töponenyi Epeso le wölanye kyosomtinyi, atanya kyowetan otöng'öy Makedonia, atetaghena piich walaka cho mi wöloni menet kinetut pö putintön. Mwochinö chane kuchal ng'alechay pö tyankoy nko kinanat nyo pö kukötin cho chang cho kikuwer cho ipu kimölöto kegh ameng'örokönye piich ngalechoni kenagh ara kighanat. 1 Timoteyo 1: 1-4

- Mitoni chane chona kakipestegha owesyo poor akupota chane owösyö nyo siwiyegho man nko putintön.
- Wuröy chane nyu kighanateng'wa. Kilisöy chane akechutö chane kinetutpö putintön.
- Yenyu mwoghöy Paulö lö möchöy piich lapay sowuut, ate pöytoghï ntökimïr tya chane chona mii paytagh.
- Ompö mikulögh, kechömecha, akesoghchï, akekaman ompö köromnyö piich walaka.
- Wölo ompö poor, mitoni samakatencha möchutköcha amökeyong'echanye anta kesoghchï piich walak.

B. Mitoni man akong' kipoto

Ompöwölo mii Töroröt akong kipoto, akimi akong nyo linyot piich nko Töroröt. Chichoni ki Kristo Yeso, nyo kitötö kegh atö kumuka kutyokisyö piich löwir ompö ngokä. Kilikwi nyoni kiporunöt otini kitita osiswö cho kimököy Töroröt kisöru piich löwir. Nka nyoni kigh Yeso kikilanin alikwan kiyoktoghin nko ompoghin nyo pö pipö puntan, atomchi chane lökoyo kighanat nko man. Omwoghan ngala man, momiranye put. Omökan ompö wop anka tikwil kisagh mirön cho kikikonä kegh ompö Echotyön kisyolöy ewunekwa aki cho puryö nöreköy anta kimölöto kegh. 1 Timoteyo 2:5-8

- Möchöy Töroröt lö kipecthi piich lapay man; aketö kinonchin lö marich man nyoman. Akong'a keta akong'a kiliku odeny suu. Mölikunye muut anta muut nko odeny.
- Mitoni Töroröt akong' nko sörünin, akimitoni oor akong nyo kipectho wölomi Töroröt, möminye ortina cho chang cho petöy wölomi Töroröt.
- Topöne kiyinö kekir Paulö ompö köröwonto 8: Lö ompöwölo mii man akong akimöchöy Töroröt kighönä kisoghchi piich lapay takipka kiliti man.
- Lö michini soghutköcho kitililöchitu akipoyit man, akimötäng'etonye nöreköy anta ng'urng'urönöt.
- Michunote sowut kegh ompö mikulögh. Ompöwölo atopöytonecha poor kimökisoghechanye ompö Tililyo nko man, amökichichanye tyokisyote ompö nöreköy nko ngurngurönöt.
- Kilenyona otini kipecto akesoghöy ompö mikulögh, liku machatenyi machatencha, aketighocha kegh Töroröt nyinö köto ptangeng'mötin lapay.

C. Kiruröt ompö kor.

Omökan kor, tikwi kwich kegh ompö or nyo rook, akulach kuten, melö ompö pirirata put cho kikitik kisir, amelö ompö minata kari koltin anta sanay cho karamach anta siro cho pö olyot nyo wow,

wölo ompö otöptin cho karamach. Michini kitöpi lenyoni kori cho konyötöy Töröröt. Michini korka kiter ompö sisat nko tölosyö ato kinetöy. Mochömchinanye korka kunet anta sich paytagh ompö mirön, michini kisisöy. Ompöwölo kinya Töröröt kwich Adam, atolapay kwich Awa. Amelö Adam nyo kikilis, kikorka nyo kikilis, kiwechi kipeny kirurut pö Töröröt. Kirkegh kilenyona, kesöru korka ompö yiyöto moning ato tastagh nyinte ompö kighanat nko chomnyogh nko tililyö nko ripöto kegh. 1 Timoteyo 2:9-15

- Ruröy Paulö kor kirip kegh nko atöptöng'wa ompö Kanisa.
- Ng'ölonono nyo tagh wölo michini kitöptö chane.
- Kighöni cho pestegho poor ki pürchini kunoteghi kegh kirosat, akipürchini kori walak kwich lenyoni ompö kiporunöto kegh nyo pö sany. Kinyil cho chang' portoy kegh chane kuweri sirokökwa, nko karin, nko wölo nöptoy putekwa .
- Or kipoto nyo mucho kori kisiko kityakat nyo pö kutö kegh kirosat/yang'at ki ompö kimurtewon wölini kikepörtoghchi chichay pö köny (Rumi 6:6 Kinkitöcha lö, kikewudochi otöptöncha nyay pö köny kimurtöwon nko nyinte atömanyil kewur otöptöncha nyo pürchini ngoki atömakelikunacha ngat sekeyi ngoki).
- Ng'ölonono Paulö otöpö koor ompö Kanisa.
- King'eta asiispa pentekoste, kitö Töröröt mirön owesyö kuntaghoghta akunet Kanisa.
- Ompö amtaghat nko ighisyewut, kisiwiyi kor cho chang kiripöy akung'öroköto Yeso, kisiwiyi tikwil kor kung'öroköy Paulö. Wölo mökisiwiyechanye Yeso anta Paulö kutöni kor pöroyin kuntaghoghta kisir mirön.
- Tyokote kori akuchichimat kupörostechi cho tomöcha kesöri, akunet kor walak nko moning, wölo merokocha kuntaghoghta akunet mirön ompö Kanisa.

- Ompö poor mitoni korī cho pīrchini kīsīk owesyö atökuntaghoghta Kanisa, kīle wölo lata ompö Kanisen asete.
- Ompö köröwonto 13-14, konu Paulö mwowunöt lö ompö nee takīlikī mīrön cho ntöghoghto Kanisa melö kor.
- Nyo tagh kī ompöwölo lenye nyoni wölo kitatīta Töröröt. Otini kigh Töröröt Adam nko awa, kiporu Töröröt lö kigh korka kitöpö ng'wīnyu owesyo mīrön nko ripötenyi. (1 Korinto 11:3 wölo omökan onkitunekwa lö pötyoy Kristo mīrön korkwnyi, kīpöytoy Töröröt Kristo)
- Nyo pö odeny, Awa nyo kikīlīs ntakwam akintonay, melö Adam, ompö kinkītöt lasiny, kicham nyinte kīpeny (2 Timoteyo 2:11-14 pö man ngölyontonay lentöy, Ato kikemeghecha nko nyinte kesöpsocha nko nyinte tikwīl. Ato kilīkucha pich cho melö kighönöy, kokay töpo nyinte kughanate. Ompöwölo memukönye nyinte kilīku putin ompö nyinte kegh. Inonchī nyu piköku ngalechete lasiny aimwochī ompö tawu Töröröt kīpistö chemölo ngal. Mepunye chemölononi kīgh nyo karam, wölo nyoröy pich cho līmöy.
- Kimarīpnye Awa owesyo Adam, wölo kikīl nyinte kwam okintonay taghat.
- Antökiwechī nyinte kintaghotenyi nyinö kitö Töröröt wölo kimutchī kegh akong'a, kitömökīlīsönye nyinte.

Timoteyo nyo tagh ompö kighöni chomi kighetu ~ Kinetutyo sömök

A. Kitoröt

- Ompö köröwe cho tagh chole 7 chopö, Timoteyo 3, poru Paulö tikwîn cho mîchinote kîrumunö piich lapay cho le kintöghoghî Kanisa.

B. Kilata poy

- otini kiwany Paulö kwamta lökoy cho karamach ompö kanasitin cho sisinchö akughan piich, kiyomis chane kîghamît kegh lee Kanisa atamanyîl kîsal akîsagh nyinte atakenet man lasiny.
- Otini kighömö chane, kî kîmi Paulö anta akong'a nyopö poghisyeghî cho kimi nyinte tikwil. (Timoteyo, Tito nko walaka) kinetisiyi ntokîtenö kîrumî mîrön ompö Kanisa; chane cho kichîchîmate ompö mîkulögh akimîchî kîlikî kintöghoghî.
- Otini kisöwî chane mîrön ompö Kanisa anka tikwil cho mii kighetu kwitchî wetunogh ompö mîkulögh, kekîl chane nyu kîlikî poy aketö chane owesyö kuntaghoghta Kanisa, akughyong'tö.
- Ighisyewut 14:22-23 “**22Kuchichiim mîkulöwo pîchoni kökikughan Yeso kîkilyö akukiil chane kipöyit man kighanateng'wa. Kunet chane lö, “Weröy piich lapay cho ghönöy Yeso nyörilwok cho chang' otete tökisöpchot atökîmi nyu kîlitöy pöyunöto Töröröt ompö osiis cho pkonöy. 23**Akwotini kiwany kîcher poyi kanisa anka tikwil, akîsagh kîmi nko kiruröt (nyo king'öroköy chane kîsagh), kutö chane mori Echotyön, nyoni kökikughan chane.”

C. Kinkîtunöto kighyongtoghî, poyon nko omtoghî

17 Kiyontegha Paulö piich Mileto kipa Epeso kighamit poyi kanisa tökituyo nko nyinte. Ighisyewut 20:17

- Topöne ompö kichwerutchi, kakikur kintöghoghi Kanisa, “poy” melö kiporu nyete lö kikakiyositu pichoni, wölo kikakighetu ompö kighanat. Kimirön cho kipestegha mikulögh chane.
- Atokikarkeyit kegh, kiswiyi Paulö kuporöy kighöni Korinto ompö 1 Korinto 3:1, otinö kuröy chane lö teng’oon pö mikulögh. Kipestegho chane poor (1 Korinto 3:2-3)

28 Oriip kegh nyu akwane, nko kechirye walak cho kökonokwa mikulögh nyo tiliil ayakwiya. Aliki mösowo kanisa Töröröt nyo kyala nyinte kisönko werinyi. Ighisyewut. 20:28

- Ompö köröwontonete, poröy Paulö kintöghoghi Kanisa le “kighyongtoghī” – chane cho ghyongchini, ntöghoghto, akipagh, akikarta Kanisa.
- Metyokönye paat mösowö kechiryekwa, akughan lö mörchini kegh omisyengwa akikaman kegh. Michini kicheng’ pöroyin kitopönoy akuyakwiy kiyakichi
- Kiröy Paulö lö Kanisa ki karkegh tikwil. Kighyongtoghī ki michini kiliki mirön cho kakichichim ompö mikulögh atakuros Kanisa, akunet man nyo michini kilim piich lachim tökiwetu ompö mikulögh.
- Pöroyin anka tikwil nyo kisomönöy paraku poy ompö pipilya, kuporuno chong’in. Möminye tokisiwiyecha Paulö anta pikö walak ompö pipilya kikilöy kintöghoghin akong’a kuntaghoghta Kanisa.

D. Chong’in pö poy

- Ketopöne loti ompö ighisyewut 14:23 nko 20:17. Poröy kikirutchi chong’in pö kintöghoghi.

E. Machata kelikī kintōghoghin.

*Pö man mwaghatanī lentöy: ato pīrchini chi kilikwī
kintōghoghinto kanisa, kī kamak pōghisyö nyo pīchigh nyoman.
1 Timoteyo 3:1*

- Mömwooghöynye Paulö lö chii anka tikwīl nyo pīrchini kilikī poyon kumuchöy kilikī akong'a, wölo mwoghöy lö otini pestegho piich mikulögh, machata Tōroröt nyo liku machateng'wa. Atomi chii nyo westegho mikulögh akiwetī ompö körkeyin-pökegh nko Kristo, makat kelikī poyon, kī echotyön nyo kakutö orito mikulöghunyi.
- Kīgh nyo tagh takilikī chii poyon kī lö mīchini kilikī chii nyo ting machat ompö acheytanoni.
- Kiröy Paulö tikwīl lö chane cho möchöy pöroyin pö poyon, kī kamach pöroyin nyo karam.
- Ato töp chii takegh kilikī pöytoghin nyo pö kor, kenonöy piich lapayī lö achey nyoni nyo karam.
- Nane kony pöroyin kelikī kighyontoghin nyo topönöy Kanisa Yeso Kristo.
- Ompö ng'wīny, mominye kīgh nyopö kinyiwut ompö Tōroröt kīsīr Kanisa, ompöwölo kiyonī werīnyī akong'a kīma ompö parakunyi.
- Chane cho kikekil kilikī kighyongtoghī, kaketö achane owesyo kuntoghoghta akikaman kiyini mīchinote ompö Tōroröt.
- Otini pestotoy poyī kwīghöy man nyinö kaketö tagh ompö Rumi 6:6 akīpestegha mikulögh, mukteghchini chane Tōroröt kilikī kighyonteghī cho ripöy akīchömöy chino möchöy Kanisa.

F. Kīporunogh walak cho pö poy

*Mömīchininye kintōghoghinto Kanisa kīsīch kaynat nyo gha
nyonikīny. Mīchini kwip korka akonga kīpoto akī chi nyo ripöy*

kegh, chi nyo rōrōy ngal lasiny akī tīng konyīt nko otöp nyo karam, chi nyo tokōy to akī nyo mukōy kunetisiyi. 1 Timoteyo 3:2

- Nyo tagh kimwa Paulō lö chane chole poy kīmīchini kīlikī chii nyo motīng'nye kigheghchin. Meporunye nyoni lö meghōy nye chane ng'okī.
- Wōlo mömwoghōnye lö möpesteghonye poor tamanyīl kiliking'okī kīgh nyo kinkītuno chane.
- Melō mwoghōy Paulō lö mönyorunye kintōghoghī kigheghchin anta asita, wōlo ato kīng'omchī ng'al anta keghchī kīmīchini kuporī möng'eng'wa puntintōno kigheghchin. Mōmīchininye kīsīk poyī otöp nyo nyorchino kigheghchiin.
- Nyo rīpōy mwoghōy Paulō lö mīchini poy kilikī chii nyo tīng'koraka akong'a kuporu lö chōmōy akīpīrchini korkenyi onkīt, amōnomnyotonye nko, anta pīrchī kor walaka. Poyon kīmīchini kīlikī mīrōn nyopō koraka akong'a.
- Ompō mīkulōgh, möpīrchininye akīmach kor walak, wōlo ompō poor kumuchōy chane.
- Yenyu kirōy Paulō lö chane chole poy kīmīchini kīlikī cho mīnīng'itō kegh, cho tīng'pkōchiin akī chii nyo tīng'kinonchiin nyo karam.
- Poru nyete nyu lö kalikī nyinte chii nyo ng'ōghom nyo sīwīyi akīsīk pkōchin pō möchut pō piich walak akīchang' möng'ot ompō owesyō.
- Ompō mīkulōgh, sīkōy poyon kinanata Kristo akītopōn möng'ot nko söpon le wōlo rostoy Tōrorōt, wōlo ompō poor kītopōnōy tīkwīn ompō machatenyi kegh.
- Kīporunoghtō anka nyo mwoghōy Paulō kī, “otöp nyo karam.” “otöp nyo karam kīng'ōlono kemōng' möng'ot nyo satate, akīripot akīmi ng'ōghomnyo ori.”
- Chii anka tīkwīl nyo le tirwōs ompō kinonchiin nko ighisyewutko möng'enyi kimōyongōnye tīkwīl kinonchiin nko ighisyewut cho pō chane chona ghyonchini ompō Kanisa.

- Nyo röpöy kīmīchini kilikī tokinto too, akītīng’eto kamanat nko chomnyogh nyo pō man ompō piich. Toksyö nyo poru piplya kī melö pat kayang möchutpō piich walak, wölo achey nyo kakutö Töröröt kīntöghoghin kipöghisyechī möchut pō piich walak kuweri paghat, sīro, nko keyörchi rurwo nyo mung’o.
- Ighöy poyī acheyetenyi pō yang’at ompō mīkulögh, melö ompō poor, ompöwölo atokīmicha ompō poor keghecha möchut cho pō syolöto kegh.
- Mwoghöy yenyu Paulö lö mīchini kiliki poyī piich cho muköy kunetisīyi. Atakemucha kenetisyenö mīchinote kenkītunöcha akeghan man; atökenkītunöcha manta, mīchini ketighenöcha kegh mīkulögh, nyo ntöghoghwecha ketchinö man. (Yoana 16:13)
- Atomöwesteghönye chii mīkulögh akentaghoghta kunkīti man, kīmemukönye chichoni kiliku kighyonteghinto Kanisa.

Chii nyo melö ptamasyan anta poryeghin wölo nyo talase akī chi pō kalya, chi nyo melö chömo kegh ropīyen. 1 Timoteyo 3:3

- Letöy tagh Paulö nko kiporunogh cho mīchini poyon. Mömīchininye poyon kilikī tamasyan. Ptamasyan kīmitoni ng’wīnyi kintaghoghata kumīn, nyinö kötö kuntöghoghto mīkulögh. (Epeso 5:18 motömesyeghō kumīn, ompöwölo wonyokwa, wölo akanya kenyīghitak Mīkulögh nyo Tiliil.)
- Mömīchininye poyon kilikī poryeghin. Westegho poryeghintö owesyo poor kīlenyona mömīchininye nyu nyinte kilikī poyon ompō Kanisa.
- Mömīchininye poyon kilikī chii nyo chömo kegh ropīyen (1 Timoteyo 6:9-10) - Melö mwoghöy Paulö lö mīchini kilikī poyī mey. Muköy kī sikön poyī. Melö ng’okī ropīyen, wölo chomnyo ropīyen nyole ng’okī (1 Timoteyo 6:10 ngölyonteto löt omökwokwa lö oghyongtenö ompō Echotyön nko owesyeto kimukatenyi nyo wow)

- Wölo mirön nyo mīchinote kilikī poyön kī nyona westegho mīkulögh akīmī kuporchini nyinte mīkulögh Kristo, akīmī kwichöy möng’o Kristo ompö orinyi.
- Wölo atosömököy chii ropiyen aküyöröy yiyöw amerosönye Kristo, kīmömīchininye kilikī poyon.

Michini tikwil kilikwi chi nyo muköy kipayta katanyi akunet monechi terchin nko konyit ompö ngal lapay. Ompöwölo ato memukönye chi ntökipayta katanyi kegh muköy lö ne kipöytoy Kanisa Töröröt?. 1 Timoteyo 3:4-5

- Otöp pö kaw kuporu lö kiwetī chii ompö mīkulögh anta tomönye, akuporī nyu lö ekikumī kuntaghoghta Kanisa anta Ewo.
- Atokiros kaa chii kuporu kinyil cho chang wölo mīchinote kemöng möng’o Kristo ompö kaw.
- Atomönapatnye kaw, kīmökikönechanye nyinte kuntaghoghta Kanisa ompö or nyo mīchinote.

Mömīchininye kilikwi kintöghoghin chi nyo leküt ato keghan Kristo, ompöwölo tomönye kīkil ompö ara kighanat atömep keghy yim akinyorī kirwok le wölo kikirwokyī onyöt. 1 Timoteyo 3:6

- Poyon nyo kötö kesöru kīmököy pöroyin tökwitchī möng’o kighöniin. Memukönye chichoni nyu kuntöghoghta piich kipestegha mīkulögh, ompöwölo menkitnye nyinte kuntaghoghta kegh
- Kegh chii nyo kötö kesöru kintöghöghin kumuchöy kwich chichoni kunan kegh lö opoyö kinyiwut kītil wölo kōmichini kunanta.
- Anyi kinonut nyopö kamanat kenonchinö “ kigh Töröröt tikwīn lapay kipkana cho kīmōmicha, akī kigh anka tikwil nyo möchöy Töröröt kipöghisyeghō, kuminingitöy kilikī kigh

nyo möminyē kikirut lapay cho pö mikulögh cho pö winyut tya kīng'ölono kiwuranoni pö poor.... Mīchini kemeghechinöcha möng'o chii kegh, akī kimurtewon are kīpoto.. wölo nyu atokīpīswanīn ante kegh kīmomukanye, ompö kighanat, kemukecha kesīltena manpa kimurtewon, wölo oghan ante kimurtewontenyu. Omurtenan kegh kimurtewon ompö möchutkachū kegh, Akwompö syolöt aporchan piich lö ochan meywon, nyo kikechop kong kighönin nyo kaketigh ompö kighanatenyi, ompö keröt nyo onyorchinan chamat... mikukönötononi pö putintön kīsömen ompö kighanata kighonī akīkiporunogh nyopö kintöghoghī cho chang. Kikir Thomas Metron lö, “Ghönöy cho chang lö kwolöteng'wa kīpö Mikulögh nyo Tiliil, akī kōsotyonete kīgha otino kekarkeyit kegh nko kimīning'itata kegh...Atonan chii nyo syolöy kegh lö kamīning'it kegh, möminyē king'arakata kirwokenyi. “Acheytancha letinö rurecha chona kinyaghecha tagh kī lö, ompö kighanat, ketötenö kegh amakeporyegho ketinö kikewidochī chamat nyo kīchömecha kegh nko syolöto kegh.”

Mīchini kilikwī nyinte chi nyo tīng konyīt ompö tawu pich cho melö pipö Kanisa, atömönyorī arasi akupityī ngöghöpo onyöt. 1 Timoteyo 3:7

- Poru yenyu Paulö poyon lee chii nyo tīng'eto konyīt nyo karam ompö piich cho meghönötcha.
- Chii nyo kapköchī partagh nyo kakepörtoghchī kimurtewon nko Kristo akīmi kīwestegho mikulögh kīyīyu nyu akwa mikulögh, kīrkegh kōmi Kanisa nko kighönī anta nko piich chotomöcha kughan Kristo.
- Atowestegho chii mikulögh, mösikönye piich cho tomöcha kesöri asita ompö parakunyi nyo tīng'eto kighyöng.

Pö man mwaghatanī lentöy: ato pīrchini chi kilikwī kintöghoghinto kanisa, kī kamak pöghisyö nyo pīchigh nyoman.

mömichininye kintöghoghinto Kanisa kësich kaynat nyo gha nyonikiny. Michini kwip korka akonga kïpoto akï chi nyo ripöy kegh, chi nyo röröy ngal lasiny akï tïng konyit nko otöp nyo karam, chi nyo toköy to akï nyo muköy kunetisiyi. chi nyo melö ptamasyan anta poryeghin wölo nyo talase akï chi pö kalya, chi nyo melö chömo kegh ropïyen. mïchini tïkwïl kïlikwï chi nyo muköy kïpayta katanyi akunet monechi terchin nko konyit ompö ngal lapay. Ompöwölo ato memukönye chi ntökïpayta katanyi kegh muköy lö ne kïpöytoy Kanisa Töröröt? Mömichininye kïlikwï kintöghoghin chi nyo lekït ato keghan Kristo, ompöwölo tomönye kïkil ompö ara kïghanat atömep keghy yïm akïnyorï kirwok le wölo kïkirwokyi onyöt. Michini kïlikwï nyinte chi nyo tïng konyit ompö tawu pich cho melö pipö Kanisa, atömönyorï arasï akupityi ngöghöpo onyöt. 1 Timoteyo 3:1-7

G. Ompö mïkulögh kïpoto

- Mukisyo kiporunotchï pö poy kïpoto ompö owesyö nko makata mïkulögh.
- Ompö mïkulögh töpö möng'enchä lenyi, wölo ompö poor memukonye. “Omwoghan yenyu lö, Apesteghena mïkulögh, amopöghisyechinekwanye kung'at mochut pö poor.” Kalatia 5:16.
- Machata Töröröt lö tamakapestegha monechi lachim mïkulögh. Mïchinote nyoman chane chona kakekïl kïlikï poyi kanisa kïlikï mïrön cho pestegho mantanay mii Rumi 6:6, nyay mwoghöy lö, “kïkewïdochï kimurtewon chichay tagh,” akïmï mïkulögh nyo Tiliil kwighöy söpoon nyo rel ompö oring'wa (2 Korinto 3:18)

TIMOTEYO NYO PÖ TAGH OMPÖ KIGHÖNİ CHOMI KIGHETU- KINETUTYO ANG'WAN

A. KITOROT

- Ompö kinetutyonay kewer, kakinet kegh ng'al cho toni kimukat kilikī poyon. Yee nyu ketorenö köröwonto 8, kiröy Paulö ng'al cho kirosöy takekil kintöghoghī.
- Kītoma kerosa ngalechinö kikirchī Paulö Timoteyo, kerosé köny kigh nyo kakenet key ompö ighisyewut paraku mötworī :
“Akwokmpö isiswechoni ato kimi kītösisyot kighöni, kingwironchī pipö Yaudi cho kingölonöy kuti pipö Krik pipö Yaudi walaka, ompöwölo kimayangnye kutö müsiktinekwa tikwin cho kinyoru kinimnyö. Kilenyona, kīkur kiyoktoghichay le taman nko odeny kighöni nyoryogh kimikul akilenchī, “Merokonye kepistö kyamta ngölyonto Töröröt akepechī singut pö omisyö. Kilenyona tupchenichu, akila ompö kwenunkwa pich mut nko odeny cho kinkit lö ghönote, akī nyighitote Mikulögh nyo Tilil nko ngöghomnyö, atöketönö chane kughyongchī pöghisyonī. Wölo kanya kesingenacha saghat nko amtagh pö Lökoy cho karamach.” Kuten ngölyotononi ompö pichay lapay, kilenyona kikil Stepano, chi nyo kinyighitate kighanata nko Mikilögh nyo Tiliil nko Pilipo nko prokoro nko Nikanor nko Timon nko Parmena nko Nikola okoro nko Nikanor nko Timon nko Parmena nko Nikola nyo pö Antiokia rwakana kighanata pipö Yaudi.” Ighisyewut 6:1-6
- Ompö Kanisa tagh, machata nyo pö poor mongo müsiktin cho
- Atökulet tagh kunet ng'ölyonto akītopön wölo lata ompö mikulögh, chane kiyar miran cho

kichumī
ompö
kile kighöni.
kiyoktoghī
Töröröt
kanisa
kimichī nyu
nömöy

acheyoni pö misiktin, nko möchut walaka chopö kighöni cho kīmi Kanisanoni.

- Mīrönchete walak kikitīngētö acheypa kinetat, wölo acheyta nyo wow nyo kiting chane kī kura möchuut cho kiting'eto kighöni. **“Stepano kī chii nyo kinyīghitate pöropchö nko owesyö nyo kigho töngönchin cho echön ompö kwenu pich. Wölo kumöl kegh Stepano nko pikö walaka cho pö kö pö saghat cho kikuro “pö cho Tyokote” cho kile pipö Yaudi cho pkono kurene nko Aleksandria nko walaka cho pkono Silisia nko koro Asia, akumölkegh nko Stepano. Akimemīcha chane takikarta anta pöl ng'öghomyo nko mīkulögh nyini kipöghisyegho nyinte.” Ighisyewut 6:8-10**
- Ompö Eprania 13:17, kisomönöy lö “yokwiyöy akīrip kintöghoghi mīkulis” chopö chane chomi Kanisa.
- Pöghisyeghī kī kintöghoghī cho yokwiyöy piich akītopön möchutkökwa chopö poor akīsīwa lö kaketyī chane ompö möchutchoni.
- Meporunye atoni lö acheypa pöghisyeghintononi kwich acheyta lapay, wölo porpö mīkulögh Kanisa akīmīchini kipöghisyeghtö akong'a kile wölo pöghisyeghtoy ng'ichayayi poor.
- Ekumuchöy moricha kīsöwī machut pöpiich walak nya? Ewo, wölo sīwīyi konyicha, kwīgh morīn kīgh kīripata kegh nko sīwīyagh.
- Lenye nyete wölo pöghisyeghto pīchī lee pöghisyeghi. Sīwīyi chane möchut pö pīchinö mii Kanisa akītat nyu chane sakītyan kuweri nyī lee portö lee Kanisa.

B. Ng'al cho makat ompö pöghisyeghī

- **“Kīlenyona tupchenichu, akīla ompö kwenunkwa pich mut nko odeny cho kinkīt lö ghönote, akī nyīghitote Mīkulögh nyo Tīlil nko ngöghomnyö, atöketönö chane kughyongchī pöghisyoni.” Ighisyewut 6:3** kīrkegh kurosöy pöghisyeghuto möchutpo poor tya kīsīir chopö mīkulögh, kiyomis kiyoktoghi

chaman ompö Kanisa Cherusalem kikiil mirön cho ng'öghomöch akipestegho mikulögh.

- Keröte ompö yete ki chi ompö mikulögh mii kerötencha wölo mii Töröröt, kilenyona kiswiyecha möchut lee otini siwiyi Töröröt, akesiköcha yang'at nyo satat nko riröt ompö piich walak.
- Wölo chii nyo ntöghoghto poor kunonöy akiyong'öy kegh, akimoting'nye chomnyogh nko kisionchin nyo makat akipoghisyechi piich walak.

“Kilenyona michini king'öroki Kanisa kiting otop nyo karam, melö chii nyo pchöghöy ng'ölyep, melö chii nyole tömösin, melö möchöy tipö mirwos; akikaman wingutyö kighanat kighanat ompö pköchiin nyo Tiliil. Akimichini kiliki chii nyo kikeghan; kimichini kipöghisyeghö pöroyinoni pö poghisyo, kimichini kipuryo lelut. Michini korukwa tikwil kiliki cho portoyo otöp nyo karam, melö pipo aswomi, cho sötot, akughönot ompö ngal lapay. Nya kiliki pöghisyeghintö Kanisa mirön nyo ting karka akonga, akipöytoy monekwa nko kestonikwa nyo karam. Ompöwölo chane chopöghisyegho pöroyinoni nyo karam ki ketökegh syolöt nyo karam, nko nyakanat nyo wow ompö kighanat nyomi oripö Kristo Yeso,” 1 Timoteyo 3:8-13

- Otini kinopchini kegh kilata pöghisyeghi kanisa, kigh nyo tagh nyo michini kirumi ompö chichoni ki “kughanat” Ng'ölyontoni lee “nyo ghanat” kensoghököy kimwa lö “chii nyo ghanat anta chömunot atöptanyi.”
- Poghisyeghi ki piich cho yong'öy nyoman möchutko pikö walaka akitopön Töröröt kimikteghchi möchutchoni.
- Tigho möt Kanisa ompöwölo mirön cho ghanat otöptinekwa akwighöy acheytangwa ompö mikulögh kimikul.
- Kitöanka nyopö kinyiwut ompö poghisyeghiin kii maliki chii nyo “pchöghöy ng'alyap”

- Pöghisyeghî kî mirön cho mwoghöy man amelö “woghokisyot ompö mwowutkokwa” (Ny’ötinyö 24:21) anta pchaghat kinonut (chokopo 1:8)
- Ompö poor, kîgh nyo yumtoy chii kî makat lö takichamon piich walaka Ntöghoghto chii nyete kîsik ng’ölyep ideny nko “pchaghata kinanat” ompö ngal.
- Kemwacha nyu kîyinö kinonecha lö mököy piich kîlimöy.
- Konu chii nyo lata nyoni pesyogh ompö Kanisa akîmomîchininye kîlikî pöghisyeghin.
- Mwoghöy Paulö nyo ripöy lö mömîchininye poghisyeghî kîlikî “chii nyole tömösin; anta “cham tîpö mîrwos” ooptinechete lee odeny kiköröy kegh nyoman. Mömîchininye poghisyeghin kîlikî tömösin nko cham kegh ropïyen.
- Mwoghöy Paulö lö mîchîni pöghisyeghî kîlikî mîron cho “komönöy ng’ölyonto wîmg’ut ompö Tîliilyo kinonut.”
- Mîchîni kîlikî pöghisyeghî piich cho ntöghoghchîni mîkulögh ompö man akîpestegha kîghanat ompö mantanoni.
- Topone mwowutyö Paulö ompö köröwonto 10 **“Akîmîchîni kîlikî chii nyo kîkeghan; kîmîchîni kîpöghisyeghî pöroyînoni pö poghîsyö, kîmîchîni kîpurîyo lelut.”**
- Keporî Paulö nyoman lö piich cho kîkîlöy kîlikî pöghisyeghî kî piich cho kakîmi kwîghöy acheyoni.
- Mîchîni kîlikî mîrön cho ompöwölo mîi kîpestegho mîkulögh kî kakuporî yangat nko ripöt nyopö möchut chopö piich walak akunoghyo lö kakityi möchukokwa.

“Mîchîni tîkwîl kîngöröki cho le kor kîkonî kegh lasiny akîlikwî cho ghönote akîting atop nyo karam amelö kîswomî Mîchîni kîngörökinto Kanisa nyo le mîrön kwîp korka akonga kîpoto, akîlikwî chî nyo muköy kîpayta monechi nko katanyi kuten.”

1 timoteyo 3:11

- Pö töngönchiin nyoman kesîwena Paulö kurosöy otöptino koru piich chole pöghisyeghî.

- Michini tikwil kiliki koruchete cho rosöy mochut cho po piich akıyang; amömichininye kiliki kor cho semsemönöy.
 - Michini kiliki piich cho sötot kinonut akughanat ompö piich lapay.
 - Kor cho sötot kinonutkokwa/ akuntöghoghto mikulögh akughanat ki piich cho muchoy kwich ighisyo nyo kakitö chane. Nonchine kony ng'ölyontonı, "kawnyole poghisyeghi; kepe Towunöt kuka 2, otini kinomyo Töröröt kensyo nyo tagh, kimwa lo, "Liku pichi lee odeny poor akong'a" poghisyeghin nko korkenyi ki "poghisyeghi cholekaw" akipoghisyeghin chane lapay ompöwölo melö töki odeny achane, wölo akong'a ompö poghisyegho chichoni nonyo poghisyeghin nko ewuto korkenyi. Kilenyona, mwoghöy Paulö nyoman otöp nyopo koko poghisyeghin. Michini kiliki yoo nyo ghanat, meswomsiyinye, wölo ntöghoghto mikulögh akughanat.
- Ompö köröwanto 12, keyokyı kegh Paulö otöp nyopö poghisyeghin. Kile poy michin poghisyeghi tikwil kiliki mirön cho ting' korka akonga, ki mwoghoy nyoni lö "moron akonga korka akonga" amechutönye pırchiin nyo gha kitang kor walaka.
- Mwoghöy Paulö tikwil lö michini kiliki piich cho poytoy korikwa lasiny; kintöghoghchini akiyakwıy kestomikwa kwiteni wetinöto mikulögh.

**“Ompöwölo siköy kaynat nyo karam kingöroki Kanisa cho ighöy poghisyengwa kuten akumuköy kwomtoy ompö nyakanat ngaleko kighanatengwa nyo ting ompö Kristo Yeso.”
1 Timoteyo 3:13**

- Mwoghöy Paulö ng'ölyon nyo ongörökyinan: "kipoghosyeyeghö ngacharuni pö poghisyeghin nyo karam"
- Otino pestegho poghisyeghi mikulögh akimany söpo Kristo, kepoghisyegho chane ompö möngö piich walak, kirip kegh nko

makata Töröröt, akinyorī konyit nyo wow ompö chane pöghisyechini chane.

- Poghisyeghin nyona poghisyegho ngacharenyi nyo karam, kinyoru poroyintin choc hang cho tōni Töröröt nyinte kwityi piich ompö möchuut, cho kakughan nko cho tomöchakughan. Poroyintinechete könyorī kīpöghisyö kīwöghöko kīlikī pöroyin nyo mwotito paraku mongo chii nyole kighönin.

C. Mikulögh nyo Tiliil Kimuktoghintenyö

- Otöptinechī kī michini kīrumuno mongo chane chona kinonchini kīcheng’ poghisyoni pö kepoghisyechi piich, akīrumu nyo atopī ompö mongo chane cho ripöy man lö kikepörtochī chane kimurtowon akintoghoghto chane mikulogh.
- Nyete nyu wölo kituta kinanata kiyoktoghī ompö

Kilenyona tupchenichu, akīla ompö kwenunkwa pich mut nko odeny cho kinkit lö ghönote, akī nyighitote Mikulögh nyo Tiliil nko ngöghomnyö, atöketönö chane kughyongchī pöghisyoni.”

Ighisyewuut 6:3,

otini komwochini Kanisa kīkil mirön cho nyighitat mikulogh nyo Tiliil.

D. Kanisa: Komöni Man Ompö Ng’winy

“Kakirunyi ngalechī, aghönan lö ng’wīnan wölo imitenyi kīlekīt: wölo atotöpan nyo kogh, inkītunyi wölo ikomonto kegh ompö köpö Töröröt, nyole Kanisa Töröröt nyo söpöy, pchörī nko ghat nyopö man” 1 Timoteyo 3:14-15

- Ompö köröwechī, mwochini Paulö Timoteyo kerote nyi kekirchineghö nyinte.
- Mwoghöy Paulö lö kimöchöy nyinte kunkiti Kanisa wölo poghisyeghtoy.

- Pö Kanisa Töroröt (Matayo 16:18) akī machata Töroröt kīpoghisyegho Kanisa kuparchī kegh ng'winy nyopotot akīmii kīmeghöy. Mīchini kīlikī Kanisa parting akilikī löpoyin, akione kīpoto Kanisa nyo muchöy ng'wīnya kīsīwegha Töroröt.
- Kīmwa Paulö Tikwīl lö “pchöri akī ghat nyo ghyongo man”
- Poru nyete lö, Kanisa nyo tötegho Töroröt martanyi kutany ng'wīny kīmikul, tokunkīti akughan.
- Kanisa (chane cho kakīlōwön Töroröt) “kīpchöri akī ghat” wölo chīchīmo manpa Töroröt ompö ng'wīny.
- Nya kīpköchiin lö melö towunote Kanisa nyopö mantanī, wölo nyinte nyole komonin nko kiporostoghinto mantanoni.

TIMOTEYO NYO PÖ TAGH OMPÖ KIGHÖNİ CHOMI KIGHETU- Kinetutyo 5

“Yenyu ng’ölonöy mīkulögh kīnomnyö, ompö osiis cho pkonöy pīstoy piich kīghanat, akīterchī mīkulis chole kīnkīnī, nko kinetutpö ooy; kīngalan putintön ompö olkos; akīting’eto pkochinting’wa nyo lata tokakīpela karīn nyo mii ma; akītagh kensyo, akurur piich kīkīrö kegh pany, cho kigh Töröröt ketak ompö sörö chane cho ghönöy nyinte akunkīt man” 1Timoteyo 4:1-3.

- Ompö yii, chilöy Paulö Timoteyo lö pegho piich walaka kighanat/man, akīrip putintön cho sisinchö.
- Rosa lö tōni Paulö kinetutchī netöy netöy akīripöy pīchoni, kīlīkī man, kīpkono wölomī onyotöy.
- Atopestegho piich poor, kīmi chane tilat ompölīsa onyöt nko söpīchunyi.
- Ompö köröwonto 2 kisomönöy lö mwoghoy achane putintön ompö olkosia “kikesimnyon. Kinkītöteng’wa nyo pöman” ompö Epeso 4:17-18 kisomonöy lö chane cho pestegho poor, kīchopöy owesyö nyo nkituno man; “kīkīlupo/kīkīnam owos pköchintöng’wa”
- Ompöwölo mokunkītīcha man, kemuköy nyu kechutchut takuraka kighanat, akīrip kinetut pö putintön.
- Ompö köröwonto 3, poru Paulö körkeyīntin chopö kinetutchī pö putintön cho mii kekwöty piich kīrip.
- Topönö lö lapay kī ocheyut cho rīpuno pöghisyö akī söpo kirurut.
- Ompö pöroyīn anka tīkwīl nyo westegho chii owesyö poor, kupotīto nyinte pköchintanyi ompö pöropchö nko man akuyokyī kegh kisuruto.
- Kinetut nyo lenye nyī kīting’eto mwoqutyö mīkulögh ompö orinyī, wölo ompö köröwonto 1, poru Paulö man lö pö onyöt.
- Menetönye piich kītigho kegh acheypa Kristo nyinö kiwary ompö kimurtewon, wölo netoy kītīghö kegh ghisywutkokwa.

- Menetönye chane kughan lö kakepörtaghchî porwoyikwa kimurtewon akintöghoghchi chane kwitiyi wetunöto kighanat, wölo netoy chane kînap poor lasing akwigh kîkaykayit.
- Nka nyi kiröy Paulö lö pipo olkosnön choni. Netöy ompö machat kimany piich möng'ot nyo Tiliil nko man, akunet nyu lö sîng'öy chii nyinte kegh kusilta acheyoni.
- Olkonön ompöwölo möminye ptangeng'möt nyo muchöy ntakwigh.
- Möchöy Töröröt kepesteghenacha mikulogh, akiatokighcha lenyoni kemongecha möng'ot nyo pö Tiliilyo. Mongo Tiliilyo kî möngot kîpoto nyo konu yiyu mikulögh.
- Wölo ptangeng'mot ompö poor kitilöy, "kiwegho mikulogh" akumukchî kimöng' möng'ot nyo isunate, akwompö atoni kîlisa kunanchî löomito omöng'e ompö Tiliilyo.

B. Mökimatechanye ng'winyu kirurut.

“Ompöwölo karam ighana anka tikwîl nyo pö Töröröt, akîmominye kigh nyo kitöghöy, atokîtak akeyokta sörö: ompöwölo kitililo ng'ölyonto Töröröt nko soghut” 1 Timoteyo 4:4-5.

- Ompö molyöghtyenyi kutany kinetut pö putinton, kimwa Paulö lö karam kigh anka tikwîl nyo kigh Töröröt lee wölo mwoghtoy Töröröt ompö Towunöt 1:
- Poru ighisyewut 10:9-16 sîwiyagh nyo kisöwî Petörö ompö yopatotini kikönyöy omisyö kegh, kînam riwontö ompö kirwotitogh, kiyomis Töröröt Petöro kwam omisyö nyo kîkuröy pipö Yaudin lö sîmnyon- (Lawi 11). Kimwa kutinay ompö riwön lö “kîyinö kakwigh Töröröt kîtiliilit, mekur lö sîmnyon.”
- Ompö Epeso kighöy koneti patîntön kenyewut akurur ketagh omisyewut walaka mölyöng'u nyu Paulö nko köronyo Töröröt.

- Kimuchöy keghamita mölyöng'utyenyi ng'ölyontoni, "mwoghoy koneti putintön lö kensyo nko omisyo kighach, wölo mwoghöy Töröröt lö pö kinyiwut. Ng'o nyo kighönöynya?"
- Ompö köröwonto 5, mwoghöy Paulö lö, "kiketiliil ompö ng'ölyonto Töröröt nko soghut"poru nyoni lö ketö kamas anta ketapan ompö keröto Töröröt ompö möng'enyö ompö chomnyechin nko kiyinö kakimwa Töröröt lö karam.

C. Keto kichichimat kighanatenyo.

"Ato inonchinyi chaman ng'alechetechi, ilikunenyi omtoghin nyo karam nyopö yeso Kristo, nyo pögho kegh ng'ala kighanat nko kinetut cho satate, akichoni nyi chini ketchinyi. Wölo kirenö kegh ghöghityo nko tyankoyi kokon cho kayositu, ainet kegh ityinö Tililyö. Ompöwölo pö kinyiwutyö kepir por töng'oghin. Wölo pölililyo mikulögh kiny'wut ompö tikwin lapay, akiting'eto ayomis ompö möng'onö pö yee, nko nyo pö mongoninö pini. Anyi mwaghat nyo ghanate akighamat kecham. Akwompö chete kenyörilöy akenoghyöy akenoghyöy ompöwölo kitöni kikönötenyo Töröröt nyo söpöy, nyole söruninto piich lapay, miryya chane cho ghönöy."

1Timothy 4:6-10.

- Ompö yii napo, mwochini Paulö Timoteyo kinyiwutyö kikaman lasiny man.
- Kimwa Paulö lö, chane cho ntöghoghto mikulögh kipestegha man akuntöghoghchi piich walak kilit oripö man ki pöghisyeghi cho karamach chopö Kristo.
- Poröy Paulö tikwil ketagh "putintön anka tikwil," likwin lapay chomönomgyocha nko man, "akenet mikulisköcho kikarkegh nko Töröröt ompö otöp"
- Otöppö Töröröt ompö chii ki melö kung'arer/mustö kegh ptongengmot Töröröt wölo kiyi kegh Töröröt ompö ori chii/kighoniin.

- Kekarkegh nko Töroröt anta Kristo, kī achepa mīkulogh nyo Tīliil. (2Korinto 3:18) mīkulogh nyo tōni söpo Kristo orincha akuwerwecha.
- Kīlenyona kewetu kekarkegh nko Kristo kī melö achey nyo kwīskwīs akīpö lawel.
- Cheng'öy könyis chopö mīkulogh kwīgh achey ompö kighanatencha, takumī twech kesīwena chopate owesyö kīting'eto nko itītagh nyomi ompö Kristo.
- Ore nyo pöghisyegho kunetecha kī kuwerī chitat, ongeryö nko ng'wonīn. Kuwerī otöptinechete cho kīsīweghonecha chopata owesyö nyo kīting'wtö.
- Otinö kakesīwa chopata owesyö nyo kīting'etö, möketighonechanye kegh owesyencha, wölo ompö owesyenyi nyinte nyinö awes, nyini kakwīgh kīgh anka tikwīl nyo makat tökemöngī syenöcha ompö Tīliilyo.
- Kinoghot nī mwoghöy Paulö melö ighisyo nyo kitöni takwīgh ighisyewuntuköcha nko pöghisyewutkocha kwowesöchitu, wölo poghisyo nyo ighöy kighanatench akimītecha taket atokimukecha tokemung'o akerwnchī lapay cho kakwīgh nyinte ompö pöroyīntöncha.
- Kimwa Paulö lö mito kīnyiwutyö pīroto poor.pireut cho ighoy poor kīsata.
- Atokiamacha qīmisyewut cho karamach ompö acha akeghchicha poor pīröosis lapay, kung'örokecha kesīköcha porwoy cho karamach, wölo ighechanyoni ketīlilitunö nya? Ng'örokecha kenkītunö Kristo nya? Yiyöy Kristo ompö orincha nya?
- Mwoghöy Paulö lö nyiwu “Tīlilyö” tikwin lapay.
- Mitoni chona tonī kīrosat kīsīltagh pö poor. Nko nyo ting tikychete tösunöt ompö kiletata poor, menyīwunye kīgh kīrīp kegh nko machatenyo nyinö wow; “Tīlilyö”.
- Ara kighanat kipoto ompö ghamtagh ngo kakepartech kimurtewon nko Kristo nko ketighenöcha kegh mīkulogh nyo Tīliil, le komukecha nyoman nya kelīmtena “kekarkegh nko Töroröt” man, akītingeto nyete Tösunot ompö tikwin lapay, melo ompö

porwoyicha opin pöroyinete, wölo ting'eto Tililyo ayomis tikwil ompö osis cho pini.

- Ompö, körowonto 9, kimwa lö pö man ng'alechī akighamat keghan.
- Ompö körowonto 10, kiröy nyinte lö kitö nyete nyino ighecha kemikukönö pö ghisyo nko kichopat ompöwölo mito kikönötincha wölomi Töröröt nyo söpöy.
- Kitingetecha Töröröt ngo söpöy nyo ghanate akwighöy pöghisyo ompö söponswecha, akuchichim kighanatencha, takwighecha kelimtenacha Tililyo.

D. Tasa tagh westeghenö mikulögh.

“Irrur ainet ngalechī. Mekasas chii naranateng'u; wölo iliki körkeyin nyo karam ompö kighöni, ompö ng'ölonutkoru, ompö otöp, ompö chomnyogh, ompö mikulogh, ompö kighanat, ompö Tililyo. Tökitenö atwan tonö keghi nko pöroyintöng'u ompö kismönöto kikirut, nko chilat, nko kikirut. Meyang'ta ropowontononi mii oring'u, nyo kikikoninyi kuweri werkoynön, kuweri kicaraghata morin cho pö poy. Ntarla ngalechī nyoman, tokegh agalechī la similmil; tökirumchī piich lapay kinyiwutye nyo kenyorunyi. Iripkegh nyu nyinte, airip kinetut, tasa tagh ompöchoni: ompöwölo toghanyi lenyoni isörunenyi kegh, nko chane cho teroy kenetutköku” 1 Timoyeyo 4:11-16

- Kerur nyu Paulö Timoteyo kunet mantani piich walak, akimöng nyenyi mong'e ompö or nyo mösösönye piich chumwaknananyi; wölo ompö lapay cho ighöy nyinte kiliki körkeyin takumī walaka kīrip, ompö ng'alana, ompö atop, ompö chomnyogh, ompö mikulogh, ompö kighanat, nko ompö Tililyo.
- Chichimöy Paulö Timoteyo kuto kegh ompömikulogh lakaw kinetutyoni le man pö “Tililyö.”

- Ompö mikulögh, sīkoy nyinte machatakunet kegh akighetī ompö kekarkegh nko Kristo, akwotinö ighöy lenyoni akwechino yiyöy ompö orinyi kīrumchini piich lapay.
- Nyopö söröm ompö korowonto 16, chilöy Paulö Timoteyo kīrip lasing söpenyi nko kinetutchino kinet kegh, akitas tagh kiwestegho Tililyo ompö man.
- Atogh nyite lenyoni kesöruno nyinte paytagh nay pö pöghet ngat pö poor, akankitu walaka tikwil nyu akipestagh mantanini akinyonī chan kityakut osis lapay ompö owesyo poor nko möchutkachi.

TIMOTEYO NYO PÖ TAGH OMPÖ KIGHÖNĪ CHOMI KIGHETU- Kinetutyo 6

A. Kechil ompö chomyogh

“Mepkong’ poyon, wölo igha nyinte lepapo; akī mīrön cho minkech lw werko cho ochī tupcho; kor cho kaghetu le yotineku; cho minkech le tipikwa, ompö Tililyo.” 1 Timoteyo 5:1-2.

- Ompö porpö Kristo, osiswe walaka pestegho kighoni lapayi poor akimöchöy poroyintinechoni kechil, keteghchi antö kesyölchi.
- Mwochini Paulö Timoteyo, mirön nyo mīning, wölo michini keghta chilatanoni ompö söpo piich chopö pīnway cho sisinchö ompö Kanisa.
- Michini ketopön poy le papotīn.
- Mirön cho minkech le werkocho.
- Kor gho kaghetu lee yotinecho
- Kor cho minkech lee tipicho ompö Tililyo.
- Ompö pīnway lakaw, michini jechil ompö chomnyögh; chomnyogh nyole keröte.
- Nkituno lö chomyogh nyopö man nyopö pipilya kī okinto mikulögh nyo Tiliil akī ompö mikulögh nyo kimukecha kechama chii pöman.
- Rose lö mwoghoy Paulö lö michini kepoghisyeche kor cho minkech lee tipicha ompö Tililyö lapay.
- Kwiskwis nyoman ompö kighonin nyole kintöghoghin nyo mestegho poor, kīsik pīrchin ompö korka nyo mining akupityi tyomut akwigh ng’okī.
- Kilenyona, mwoghöy Paulö lö mīching-kegh ompö tililyo nyo ititat kung’at, makat nyopö kepestegh mikulögh.

B. achepypa kanisa kuto sörö poy

“Mīchini poy cho le kintöghoghi Kanisa cho pöghisiyi nyo karam kekonyit ompö konyit nyo wow, kīmīr tya cho noghyot ompö amtagh akunetisiyi. Ompöwölo lentöy kikirut, “Marat egh kut ato

kipöghisyegho kipöpötöy pagh,” akilentöy ngat “Mïchini chi nyo pöghisiyi kënyorï ropöwechi.” Amanyagh icham ngölyonto kigheghchin paraku poyon kipoto ato ipï söwï cho le odeny anta sömök. Teghchinö ompö tawu pich, pich löwir cho töstöy tagh kwïghöy ngokï, atökuwagh pikö walaka. Omwöwunyi ompö tawu Töröröt nko nyo pö Kristo Yeso nko ompö tawu malayken cho kikekil lö, rïpa ngalechï lödo amekil pich, amegh këgh anka tikwil nyo poru lö mi pich cho ichö ichömenyi nko cho isösenyi. Mesörchï ikanagh chi ewun atökïpöghisyechi Echotyön. Ilowitö kegh ngokiko pikö walaka. Töpenö ompö tïlilin.” 1 Timoteyo 5:17-22.

- Ompö kuke 3, kisomonöy paraku macheyut cho pö poy.
- Kirchini Paulö yenyu Kanisa acheyunyi paraku poy.
- Kimwa Paulö lö poy cho “poytoy nyokaram” nko chane cho söngö ng’ölyön nko kinetut këmïchini kënyorï konyit nyo wow.” Poru nyoni lö poy cho pöghisyechini Kanisa osiis lapay, akïchane cho netöy akwomtöy ng’ölyön, këmïchini kënyorï kingörökutyö ropïyen këngëtunö Kanisa.
- Kïle wölo omisyegho egh wöni ng’oröy, këmïchini pöghisyeghin kënyorïropowechi, mëchini nyu poy kënyorï kingörökutyeng’wa këng’tunö chane pïchini pöghisyechini.
- Ng’olono yenyu Paulö poy cho chïnchini ng’okï.
- Kïröy Paulö lö ompö söwintöno piich odeny anta sömök cho ghönöt nyo mëchini kerwokchinegho poyon.
- Igho lö otinö pöghisyegho Töröröt poy kwomteghchï piich ompö Kanisa, ompö osiswo walaka mwoghöy chane ng’al walaka cho owesöch ompö piich. Otopestegho pïchoni poor, kumuchöy kënörecho akutör ompö kwïghchï asita pantononi.
- Mwoghöy Paulö lö atorumi poyon lö wetegho ng’okï, lö mëchinï keto ng’wïny ompö taghu Kanisa lachiim ompö keröt tokuporchi Kanisa këmikul këterta otöptinekwa.
- Ompö ketopon sitöt nyo kitöni poyon, kësiwiyi nyu piich walaka ropowonto westogh pö poor akuneta kegh nyoni.
- Ng’olono yenyu Paulö kiporunögh nyo pö këla. (Yakopo 2:1-9)

- Ompö poor, kwiskis nyoman kesyonchi anka kisir anka ompö möchutkachi kegh. Kilenyona, pökinyiwut kepesteghena mikulogh, ompö chane kimominye kilata.
- Nyopö söröm, ompö köröwonto 22, mwochini Paulö Timoteyo lö mekil chii ompö kawel aitö pöroyin kiliki poyon, akwompö atoni iliki akong'a nyo ighömtoy ompö ng'oki chii.
- Ore akong'a nyo iriponyi kegh melit nikisyo ketöpoyon sitöt ki keliki psach akesyach lasiny poy chokitöni kuntaghoghta Kanisa. Melo chii anka tikwil nyo möchöy kiliku poyon kuroko acheyuni anta muchoy. Kimichini kinkiti timoteyo mocheyut cho pö poyon nyo rook.
- Ng'olyonte nyopö sorom, "mekaliki piich choghömtoy ng'oki piich walak." Mwoghöy Paulö lö mekany kiliki poyon chii nyo kötökeswalak ." mwoghöy Paulö lö mekany kiliki poyon chii nyo kötökesöru (3:6), wölo michini kisik poroyin nyo wetu ompö kighanat akupori kimukat nyo michoy kuntaghoghta. Chii anka tikwil nyo könoghöy morin pöyon, atomi löti kirumi lö memukönye acheyunoni, kighömtoy kigheghchin ompö kinyarat nyo kepä otöptanyi kanisa.

C. Ng'ala Paulö cho pö söröm cho mwochini Timoteyo

“Nyi Timoteyo, ikaman kiyona kakitö ng'winyito kamanateng'u, kirokegh sölwonton nko ng'urrguronot, nka kinetut cho mopöcha man. Cho kakirip piich akupoteghö kighanat. Nya kitöpö pöropchö nko nyii. Owoy” I Timoteyo 6:20-21.

- Napö akipö sorom chiloy Paulö Timoteyo kikaman kinetut nko chilat nyo kito nyinte.
- Otino westegho Timoteyo mikulogh, kumi nyo kinamata kirurut lapay cho kito Paulö nyinte, akimemuchanye nyu koneti putinton takupotita kighöni, ompöwölo nkitö ghomiche man akipesta kirip kegh nko mantanoni.
- Poy cho ghamat akakil cho kikiloy kuntaghoghta Kanisa.
- Kimi Timoteyo kuportoy körkeyin nyo pö Tililyo nyo ripöy piich walaka.

- Acha lapay otini kımulögh, kemukecha ketotenö kegh ompö mikulogh lapay kwegh achey nyo siwıyi Töroröt lö mıchını keghyontenöcha.
- “nya kımı pörorcho nko nyi owoy.” Kaponoy ng’alechı koro Paulö makat nyating chii lapay, pöropcho Töroröt.
- Otini kakenyori pöropcho Töroröt nyo möting’nye söröm, moghöchoynye Paulö kisagh lö tömokönyorı piich lakaw limchinoni.

